

несоответствии сокращения части государственной собственности в экономике Украины цели социально-экономических преобразований и мировой экономической практике.

Ключевые слова: часть государственной собственности, приватизация, национализация.

Pidoprygora L. A. Problem of optimization of part of public domain : home realities and world practice

In the article the problem of determination and optimization of part of public domain is investigated in a modern market economy and economy of Ukraine, drawn conclusion about disparity of reduction of part of public domain in the economy of Ukraine of aim of socio-economic transformations and world economic practice.

Keywords: part of public domain, privatizing, nationalization.

Руженський М. М.
Інститут підготовки кадрів
державної служби зайнятості України

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Обґрунтовано необхідність розробки принципів соціального захисту населення як його методологічної основи. Розкрито сутнісні характеристики цих принципів в ринкових умовах.

Ключові слова: принципи, соціальний захист населення, соціально-економічний розвиток, економічні закони, соціальні закони.

На сучасному етапі трансформаційних перетворень в Україні особливої уваги набувають проблеми соціального захисту населення. Від стану останнього безпосередньо залежить добробут наших громадян, соціальна та політична стабільність у суспільстві, його подальший соціально-економічний розвиток. Низький рівень соціальної захищеності наших співгромадян значною мірою спричинений відсутністю вихідних положень теорії соціального захисту населення, які б слугували керівною ідеєю трансформаційних перетворень соціально-економічних відносин в цій сфері.

В сучасних наукових розробках такі автори як М. Ф. Головатий та М. Б. Панасюк при визначенні соціального захисту населення зазначають, що він включає і систему принципів [1, с. 40]. Укладачі короткого енциклопедичного словника “Соціальна робота” тільки фіксують цю сутнісну характеристику соціального захисту населення [2, с. 427]. В роботах, виконаних під керівництвом російського науковця Є. І. Холостової, виокремлюються такі основні принципи соціального захисту населення як гуманність, адресність, соціальна справедливість, комплексність, забезпечення прав і свобод особистості [3, с. 315]. Однак їх сутнісні характеристики не розкриті.

Водночас в іншій роботі соціальна справедливість віднесена до складових соціального захисту населення [4, с. 111-112]. Це є свідченням невизначеності основоположних питань теорії соціального захисту населення, недостатньої уваги науковців до формування її методологічних засад з позицій фундаментальної науки на

яких мають базуватися концептуальні засади цієї складової економічної системи, з врахуванням типу останньої. З іншого боку, теоретична нерозробленість основоположних питань існування цього суспільного інституту не дозволяє сформувати цілісну систему наукового забезпечення трансформації і подальшого функціонування та розвитку результативної системи соціального захисту населення в постсоціалістичних країнах. Тому розробка наукових положень цієї складової теорії соціального захисту населення в загальноекономічному, соціологічному та філософському вимірах є вкрай необхідною. У зв'язку з цим слід підкреслити, що останнє твердження не веде до втрати предметної визначеності економічної теорії. В нинішніх умовах вона еволюціонує у напрямі розширення та ускладнення своєї тематичної проблематики, залучає до переліку наукових досліджень нові пласти суспільних відносин з урахуванням багатовимірності їхніх причинних взаємодій. Причому головним об'єктом аналізу є людина як центр соціально-економічної системи, як вихідний пункт, міра та самоціль усіх процесів, що у ній (системі) відбуваються. З огляду на це наукові основи соціального захисту людини необхідно розвивати не тільки на базі положень економічної теорії, аналізу процесів і явищ що мають місце в соціально-економічних відносинах, їх оцінки і осмислення, інформаційних, науково-технічних та глобалізаційних процесів, притаманних світовій спільноті, а й залучаючи досягнення інших гуманітарних наук.

Термін "принцип" використовується в науці в багатьох значеннях, виходячи з тих завдань, які вирішуються в процесі дослідження наукової проблеми. У контексті нашого дослідження принципи соціального захисту населення являють собою результат узагальнення людьми дії об'єктивних економічних та соціальних законів, характерних фактів і ознак, які стають загальними засадами функціонування й розвитку цього суспільного інституту. Отже, принципи соціального захисту – це керівні ідеї, вихідні положення, які відображають закономірності формування, функціонування та розвитку цього суспільного інституту як системи. Вони визначають вимоги до неї, її структури, процесів, механізмів і методів управління.

Взаємозв'язок принципів, законів і закономірностей соціального захисту населення можна подати у вигляді такого ланцюжка: закони економічного та соціального розвитку суспільства → закони економічного та соціального розвитку відповідного етапу його розвитку → закони і закономірності економічного і соціального регулювання → принципи соціального захисту населення.

Теоретичні і практичні аспекти дослідження цього суспільного інституту здійснюються на основі відповідних принципів і методів. Причому між принципами і методами соціального захисту населення є певна залежність. Вона полягає в тому, що принципи мають об'єктивний характер, їх не вибирають – їх дотримуються. Принципи дають змогу формувати систему методів, тобто сукупність прийомів і способів впливу на ситуацію у сфері соціального захисту населення і обирати якийсь із них залежно від обставин, котрі виникли на певному етапі розвитку суспільства. Але окремо взятий метод соціального захисту населення не має адекватного впливу на його принципи. Завдяки своїм властивостям ті соціально-економічні відносини, що виникають з приводу дотримання принципів соціального захисту громадян, набувають форм, в яких реалізуються економічна та соціальна політика держави. Конвертовані в

економічну та соціальну політику держави та реалізовані у відповідних інститутах принципи соціального захисту населення стають могутньою рушійною силою позитивних наслідків його функціонування і розвитку. Тому науково обґрунтовані принципи регулювання соціально-економічного розвитку суспільства є важливими інструментами розв'язання економічних та соціальних проблем, що виникають на конкретному історичному етапі.

Таким чином, принципи соціального захисту населення мають ґрунтуватися на дії економічних та соціальних законів розвитку суспільства, відповідати його меті, відображати його основні властивості, зв'язки і відносини, мати правове оформлення.

До домінуючих принципів соціального захисту населення належить принцип системності у відповідності з яким всі його елементи перебувають у взаємозв'язку і взаємодії та утворюють певну цілісність і єдність. Всі елементи системи соціального захисту являють собою інтегровану сукупність, властивості якої не можна сприймати як суму властивостей її складових. Кожний компонент цієї системи, у свою чергу, має розглядатись як система нижчого рівня. Це є свідченням того, що соціальний захист населення є складною ієрархічною системою, котра охоплює значну кількість компонентів вищого і нижчого порядків. Ці компоненти виконують специфічні функції на основі координації дій, процедур, заходів. Системність також полягає в тому, що кожне явище, процес, тенденція у сфері соціального захисту населення неодмінно перебуває у причинно-наслідкових залежностях з іншими подіями соціально-економічних відносин, а всі дії та рішення структур соціального захисту населення спричиняють певні наслідки для всієї системи. Системний принцип організації соціального захисту населення – це осмислення його суб'єктів і об'єктів, складових та моделей як функціонально цілісних і урівноважених систем. Останнє дозволяє сприймати соціальний захист населення як цілісну структуру, яка в кінцевому підсумку забезпечує більшу результативність, ніж дезінтегроване функціонування кожної складової.

Системний підхід у формуванні, функціонуванні та розвитку соціального захисту населення нерозривно пов'язаний з дотриманням принципу *комплексності*. Зміст останнього полягає в тому, що всі елементи цілісної системи мають формуватись і розвиватись комплексно, пропорційно, а функціонувати узгоджено. Для цього необхідна збалансованість та інтеграція економічних і соціальних інтересів суб'єктів і об'єктів соціального захисту населення. При створенні результативної системи соціального захисту населення мають комплексно та раціонально використовуватись природні, матеріально-технічні, трудові, фінансові та інформаційні ресурси суспільства, обґрунтовано та цілеспрямовано розробляти і застосувати соціальні гарантії і стандарти, здійснювати системні організаційні заходи, розробляти і запроваджувати нормативно-правові акти, спрямовані на коригування діяльності системи, контролюватись їх дотримання тощо.

Дотримання принципу комплексності при аналітичній оцінці стану соціального захисту населення дозволяє не тільки об'єктивно виявити тенденції його розвитку, а й обрати найбільш раціональні напрями подальшого вдосконалення, раціонально використовувати обмежені ресурси. Він також означає, що об'єкти соціального захисту населення слід розглядати взаємообумовлено та комплексно на всіх рівнях

його організації та стадіях життєдіяльності конкретної особи, домогосподарства.

Серед інших принципів соціального захисту населення слід виокремити *принцип єдності об'єктивних і суб'єктивних факторів*, дія яких зумовлює рівень соціальної захищеності громадян. Співвідношення між цими факторами має бути оптимальним для регулювання процесів, пов'язаних із здійсненням соціального захисту людей та досягнення його мети. Ефективне дотримання цього принципу в практичній діяльності структур соціального захисту населення можливе за високої теоретичної і фахової підготовки їх персоналу. Адже стрижнем принципу єдності об'єктивного і суб'єктивного є вивчення та аналіз значної кількості явищ і процесів соціально-економічного розвитку в усій їх суперечливості та неоднозначності, напрацювання досить конкретних підходів до їх вирішення.

Цей принцип передбачає врахування варіативності суспільного розвитку взагалі і трансформаційних суспільств зокрема, складного і суперечливого переплетіння його економічних, соціальних, політичних, духовних складових, позитивних і негативних тенденцій, що впливають на перетворення в ньому. Його дотримання означає недопущення розриву між суб'єктивними бажаннями і об'єктивними можливостями суспільства розв'язати проблеми, що виникають, один раз і назавжди. Воно особливо актуальне в умовах трансформації адміністративно-командної економіки у ринкову, яка для широких верств населення супроводжується значними соціальними і економічними втратами.

Для дотримання принципу єдності об'єктивних і суб'єктивних факторів на практиці потрібні поступовість, усвідомлення неможливості в окремих випадках зміни існуючих форм соціального захисту новими, а тим більше – неприйнятності такого підходу, за яким спочатку треба все старе зруйнувати, а потім створити нове до того ж не завжди ефективно. Такий підхід неприйнятний особливо в такій життєво важливій сфері, яка стосується соціально-економічного стану мільйонів людей. В умовах трансформаційних перетворень тривалий час можуть зберігатися старі форми суспільних відносин і водночас відбувається становлення нових економічних і соціальних форм та відносин. Завдяки поступовості змін в соціально-економічних відносинах реалізується наступність і спадковість суспільно-економічного розвитку.

Серед принципів соціального захисту населення важлива роль належить *принципу соціальної справедливості*. Будучи одним із загально визнаних цінностей сучасної демократичної суспільної свідомості, що зафіксовано в преамбулі Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права Організації Об'єднаних Націй, він зорієнтований на утвердження рівності соціальних прав кожної особистості, скасування необґрунтованих привілеїв, відповідність розміру доходу людини витратам праці та капіталу, захист соціальних та економічних прав і свобод громадян, захист окремих осіб, соціальних верств і прошарків населення, які потрапили в скрутну життєву ситуацію.

При реалізації принципу соціальної справедливості на перший план виходять економічні аспекти. Це означає необхідність захисту як активних учасників підприємницької діяльності (підприємців), так і тих, хто не охоплений нею. Він реалізується шляхом створення нормальної податкової системи, наближення мінімальної заробітної плати до середньої, блокування надмірностей у заробітках

урядовців та керівного складу фірм, підтримку певного співвідношення розмірів оплати праці між бюджетними організаціями і рештою суб'єктів ринкових відносин.

У сфері економічних відносин цей принцип може виступати у двох формах: справедливого обміну і справедливого розподілу, які повинні асоціюватися з двома полюсами "теорії багатства": у вигляді приватної і суспільної власності. Соціальна справедливість передбачає активну участь людей в економічному житті суспільства, а також адекватну соціально-економічну підтримку тих, хто ще не встиг вступити у виробничі відносини (діти, підлітки, учні); хто не може брати участь у виробничому процесі з об'єктивних причин (інваліди, вагітні, багатодітні матері і т.п.); тих, хто вибув із сфери виробництва (або був витіснений з неї) за віком, у зв'язку з втратою працездатності тощо.

З іншого боку, в тому випадку, коли людина потрапила в скрутну життєву ситуацію, дотримання принципу соціальної справедливості буде забезпечене, якщо розмір соціальних виплат залежатиме не тільки від дій, інститутів державного регулювання соціального захисту, а й трудової активності та мобільності працівника. На ці виплати не повинні покладатися не властива їм функція стимулу до праці. Вони покликані стимулювати працюючого шукати роботу, підвищувати свою кваліфікацію, продуктивність і якість праці, виконувати не тільки легку, невідповідальну, а й важку, відповідальну, непрестижну роботу в галузях національної економіки. Якщо заробітна плата не виконує стимулюючої та інших функцій, то розраховувати, що цю функцію виконуватимуть виплати із соціальних фондів, не доводиться. Особливо актуально це для нашої держави, де мінімальна заробітна плата протягом тривалого періоду є меншою за офіційно встановлений прожитковий мінімум.

До основоположних принципів функціонування і розвитку соціального захисту населення належить *принцип поєднання об'єктивної соціальної саморегуляції з цілеспрямованою діяльністю у здійсненні цього захисту*. Це поєднання зумовлюється такою суттєвою характеристикою ринку, як об'єктивна саморегуляція соціально-економічних процесів у суспільстві, що визначають розвиток соціальної сфери і соціального захисту населення. До складових цієї саморегуляції, котрі безпосередньо або опосередковано впливають на стан соціальної захищеності членів суспільства, належать зайнятість та ринок праці, який формується на основі попиту і пропозиції робочої сили, орієнтація працездатних не на державу, а на створення нею умов для соціального самозахисту людини та самозайнятості, саморегулювання структурних елементів фінансової основи соціального страхування тощо. Наявність об'єктивної соціальної саморегуляції в трансформаційних умовах має враховуватись при формуванні всього арсеналу форм самореалізації людини (насамперед у сфері соціально-економічних відносин), сприяти мобілізації та активізації її творчого потенціалу до високопродуктивної праці, створенню умов для соціальної активності, утвердження нової логіки соціально-економічної динаміки особистості і суспільства, адекватної сучасним тенденціям суспільного розвитку.

Разом із тим об'єктивна за своєю суттю саморегуляція соціально-економічного розвитку суспільства поряд з конструктивними моментами містить і руйнівні, деструктивні. Тому абсолютизація ролі об'єктивної саморегуляції соціально-економічного розвитку, як це було в перші роки існування України як самостійної

держави, неминуче призводить до негативних наслідків як для суспільства, так і його членів. Недооцінка свідомої регулюючої діяльності у сфері соціально-економічних відносин є суттєвим недоліком її реформування. Стосовно цього справедливою є думка про те, що, “не справляючи регулюючого впливу на інтереси, цілі людей, не можна управляти їх реальними діями” [5, с. 81].

При трансформації соціального захисту населення слід виходити з того, що об'єктивна саморегуляція в ринковій економіці не відтворюється самостійно, а потребує свідомої цілеспрямованої діяльності із впорядкування соціально-економічних процесів, пов'язаних з його забезпеченням, зменшенням впливу невпорядкованих, стихійних регуляторів. Ця діяльність потребує врахування рухливості та варіабельності розвитку суспільних систем і відбувається за рахунок оптимізації свідомого, цілеспрямованого регулятивно-саморегулятивного впливу суб'єктів соціального захисту населення на його об'єкт. Практична діяльність суб'єктів соціального захисту постійно збагачує їх новими уявленнями та інформацією про взаємодію цих чинників, що дає змогу розширювати контроль за процесами в соціальній сфері та вдосконалювати методи соціального захисту з метою нівелювання дії невпорядкованих факторів об'єктивної саморегуляції. Внаслідок цього процеси об'єктивної саморегуляції стану соціальної захищеності людей все тісніше поєднуються і переплітаються з його свідомим регулюванням, а функціонування й розвиток системи соціального захисту населення стає все більш стабільним, упорядкованим та внутрішньо врегульованим. Цілеспрямована трансформація соціального захисту населення буде успішною в тому разі, якщо завдання, котрі при цьому ставляться, є максимально конкретними, їх виконання своєчасне, оперативне і точне [6, с. 76].

Принцип індивідуальної соціальної відповідальності вимагає від окремої особи, сім'ї, соціальної групи або верстви докладання максимальних зусиль для забезпечення достойного рівня життя та певного соціального статусу в суспільстві. Держава та її органи, органи місцевого самоврядування в цілому мають тільки доповнювати захищеність сімей, окремих осіб до обсягів, які останні не можуть забезпечити самостійно, допомагати вирішувати ті проблеми, що виходять за межі можливостей індивіда або сім'ї, або втручатися в скрутних кризових ситуаціях.

При трансформації механізму соціального захисту населення слід враховувати ту обставину, що засади індивідуальної соціальної відповідальності не дістали масового сприйняття в нашому суспільстві. Багатолітній державний патерналізм спричинив пасивне очікування підтримки від держави значною частиною наших співгромадян, які не докладають зусиль для організації свого добробуту і розв'язання власних складних ситуацій. Досить часто це трапляється навіть тоді, коли окрема особа або сім'я можуть самостійно розв'язати ці проблеми або зменшити їх гостроту.

Однак як нині, так і у віддаленому майбутньому в кожному суспільстві є й буде значна кількість осіб, не здатних нести індивідуальну соціальну відповідальність за рівень свого життя через фізичні, психічні або інтелектуальні вади, вікові особливості. Тому припущення, що трансформація соціального захисту населення зводиться тільки до самодопомоги, а держава може зняти з себе відповідальність за рівень життя таких членів суспільства – це утопія. Навіть при широкій, організаційній, роз'яснювальній,

виховній роботі та діяльності інформаційного характеру з метою формування у свідомості людей стійких установок на індивідуальну соціальну відповідальність у сфері соціального захисту, позитивних соціально-психологічних установок та наявності й практичного використання технологій самозахисту, самозабезпечення, групової та сусідської кооперації для взаємодопомоги, завжди залишаться окремі особи і сім'ї, які не в змозі жити без постійного соціального захисту.

Серед інших принципів соціального захисту населення слід виокремити *принцип соціальної солідарності*. Він полягає в тому, що сучасне суспільство має реагувати на соціально-економічні труднощі як цілісна система, яка здійснює перерозподіл матеріальних і фінансових ресурсів від більш соціально захищених верств до тих, хто цього потребує. Мається на увазі перерозподіл фінансових ресурсів через систему податків і наступної виплати різноманітних субсидій, допомог, трансфертів. Цей процес включає і елементи перерозподілу соціальних ресурсів: доступ до осередків культури, закладів освіти, охорони здоров'я, соціальних комунікацій. Якщо окрема особа буде мати можливість користуватися тільки тими матеріальними і фінансовими ресурсами, до яких вона має доступ внаслідок свого матеріального стану, фізичної або інтелектуальної повноцінності, стану здоров'я і т.д., то це означає, що досить значна частина населення буде обмежена у своїх соціальних правах. Останнє не тільки підриває демократичні засади функціонування й розвитку сучасного суспільства, суспільної свідомості, але й є постійним чинником його дестабілізації. В трансформаційному суспільстві ймовірність виникнення таких ситуацій значна, тому діяльність інститутів державного управління та суспільства в цілому має спрямовуватись на їх упередження.

Принцип соціальних гарантій передбачає надання громадянам гарантованого державою мінімального розміру оплати праці, доходів, пенсійного забезпечення, різного роду соціальних послуг для відтворення повноцінної здатності до праці, підтримання рівня життя, навчання, виховання, фізичного розвитку, професійної підготовки та працевлаштування. Види, обсяг і якість останніх мають забезпечити розвиток і вдосконалення особи, її підготовку до самостійного життя.

В умовах трансформації соціального захисту населення особливо важливим щодо дотримання цього принципу є досягнення збалансованості між метою соціального захисту населення і наявними матеріальними та фінансовими ресурсами суспільства. При цьому слід брати до уваги, що матеріальну основу соціальної захищеності населення в кожній з країн становить її економічний потенціал і те, що існує взаємозалежність між рівнем соціального захисту населення та економічним потенціалом суспільства. Чим потужніший останній, тим більші можливості для захищеності своїх громадян має суспільство. У свою чергу, без наявності системи соціального захисту всіх верств населення неможливо створити умови для примноження цього потенціалу на основі продуктивної зайнятості населення, стабільного економічного зростання і техніко-технологічного прогресу.

Успішне функціонування та розвиток соціального захисту населення неможливі без впровадження *принципу соціального партнерства* у взаємовідносинах працівників, роботодавців і держави. Його засади розроблені Міжнародною організацією праці та передбачають:

- рівноправність сторін на переговорах і під час прийняття рішень;
- рівну для всіх сторін обов'язковість при виконанні домовленостей;
- обов'язкову й рівну відповідальність сторін за виконання взятих зобов'язань;
- принцип трипартизму, тобто участі в переговорах трьох сторін: державної влади, працівників і роботодавців.

В сучасному суспільстві соціальне партнерство – невід'ємний і такий, що ефективно діє, інститут демократичного державного устрою. Воно передбачає готовність сторін до взаєморозуміння і злагоди, постійне прагнення до соціальної симетрії і гармонії між партнерами. Однак це не означає, що між ними завжди мають панувати мир і згода. Розбіжність в інтересах – це об'єктивна реальність, яка може в будь-який момент проявитися в суперечках і конфліктах. Тому взаємне бажання соціальних партнерів дійти згоди в соціально-трудовах відносинах, питаннях соціального захисту працівників, бажання співпрацювати заради загального блага є важливою запорукою соціального миру в суспільстві.

Принцип економічної ефективності соціального захисту населення зводиться до того, що обсяг соціальних витрат і розмір відрахувань на їх фінансування повинні мати оптимальне співвідношення з тим, щоб отримувані соціальні допомоги, послуги і т.д. не переважали над заробітною платою. Досягти такого співвідношення можна, визначаючи частку відрахувань від мінімальної оплати праці. А відрахування на фінансування соціальної сфери повинні співвідноситись із такими макроекономічними показниками, як валовий внутрішній продукт, фонд оплати праці, доходи населення та ін.

У трансформаційній економіці дотримання цього принципу стосовно соціального захисту населення ускладнюється дією значної кількості негативних факторів. Системна економічна криза зменшувала обсяги валового внутрішнього продукту, фонду оплати праці, а відповідно і відрахування на фінансування соціальної сфери та у фонди соціального страхування, тобто знижує матеріальні і фінансові передумови рівня соціальної захищеності населення. З іншого боку, правова неврегульованість умов отримання окремих соціальних виплат робить їх більш бажаними, ніж зайнятість і отримання заробітної плати.

Зростання ролі людини як головного фактора виробництва, носія суспільних відносин і найбільшого надбання суспільства, її самоцінність потребують дотримання в процесі функціонування і розвитку соціального захисту населення *принципу пріоритету економічних та соціальних інтересів особистості*. Ці інтереси спрямовані на ті суспільні відносини, соціальні інститути, заклади, від яких залежить розподіл предметів споживання, послуг, цінностей, благ, що забезпечують задоволення потреб, а отже, підвищення рівня життя населення. Тому реалізація економічних і соціальних інтересів особистості тісно пов'язана з відносинами розподілу в суспільстві, особливо в разі, коли ці відносини змінюються. Внаслідок цього інтереси є надто значимими, важливими з точки зору забезпечення належних умов та рівня життя населення. Вони спрямовані у першу чергу на забезпечення економічних та соціальних засобів існування людини.

Викладене свідчить про те, що принципи соціального захисту населення становлять методологічну основу його функціонування й розвитку. У

трансформованій економіці їх дотримання пов'язане з певними особливостями, породженими умовами функціонування соціально-економічних відносин. Тому актуальним є створення в нашій державі на цих принципах системи макроекономічних умов, необхідних для цього захисту.

Використані джерела:

1. Головатий М. Ф. Соціальна політика і соціальна робота: Термінологічно – понятійний словник / М. Ф. Головатий, М. Б. Панасюк. – К. : МАУП, 2005. – 560 с.
2. Соціальна робота. Короткий енциклопедичний словник. – К. : ДЦССМ, 2002. – 536 с. // Соціальна робота. – Книга 4.
3. Словарь – справочник по социальной работе / под ред. докт. истор. наук, проф. Е. И. Холостовой – М.; Юрист, 2000. – 424 с.
4. Шевчук П. І. Соціальна політика. – Львів : Світ, 2003. – 400 с.
5. Воронович Б. А. Созидательный потенциал человека. Социально-философское исследование. – М. : Мысль, 1988. – 189 с.
6. Руженський М. М. Соціальний захист населення у транзитивному суспільстві : монографія. – К. : ІПК ДСЗУ, 2005. – 384 с.

Руженский Н. М. Методологические принципы социальной защиты населения в рыночной экономике.

Обоснована необхідність розробки принципів соціальної захисту населення як его методологічна основа. Раскрыто суцностные характеристики этих принципів в рыночных отношениях.

Ключевые слова: *принципы, социальная защита населения, социально – экономическое развитие, экономические законы, социальные законы.*

Ruzhenskiy N. M. The Methodological principles of social defence of population are in a market economy

The necessity of the development of principles of the social defence of population is based reasonably as his methodological basis.

The descriptions of these principles are exposed in market relations.

Keywords: *principles, social defence of the population, social and economic development, economic laws, social laws.*

Самусь Г. І.

Конотопський інститут Сумського державного університету

НАСЛІДКИ ТА ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ АГРАРНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовані наслідки аграрної реформи в Україні та надана оцінка їх результатів. Визначені подальші напрями аграрних трансформацій.

Ключові слова: *аграрна реформа, аграрний сектор, продовольча безпека, сільські території, конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції.*

Україна пережила безліч аграрних реформ, але вони не забезпечили високу ефективність використання виробничого потенціалу, перш за все землі. Трансформаційні зміни в аграрному секторі на сучасному етапі перетворень мають досить суперечливий характер. З одного боку, утворюються передумови для